

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра адміністративного, фінансового та інформаційного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Банки як суб'єкти фінансового контролю

Студентки 2 курсу, 4мз групи,
спеціальності 081 «Право»,
спеціалізації «Фінансове право»

Дерій Юлії Віталіївни

Науковий керівник
к.ю.н., доцент

Пустовіт Юлія Юріївна

Гарант освітньої програми
к.ю.н., професор

Ніколаєва Людмила
Вікторівна

Київ 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ УЧАСТІ БАНКІВ У ФІНАНСОВОМУ КОНТРОЛІ	
1.1. Сутність правовідноси банків як суб'єктів фінансового контролю.....	6
1.2. Класифікація видів правовідносин, в яких банки є суб'єктами правовідносин, щодо здійснення фінансового контролю.....	14
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВІДНОСИН ПО ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ ЯК СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ	
2.1. Банки як суб'єкти, що сприяють справляння податків.....	19
2.2. Відповідальність банків за порушення законодавства у сфері контролю за рухом коштів.....	34
2.3. Запозичення зарубіжного досвіду здійснення фінансового контролю банками у вітчизняне законодавче	42
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Проявляється в тому, що на сьогодні в Україні важливим та актуальним залишається питання формування цілісної системи державного фінансового контролю, вирішення якого сприятиме подальшому соціально-економічному розвитку країни, реальному реформуванню бюджетної системи та системи соціального забезпечення населення, ефективному використанню державної власності, забезпеченню належного рівня національної безпеки.

Контроль як об'єктивна складова діяльності держави існував і існує в усіх країнах. Держава, керуючись першочерговими завданнями, спрямованими на виконання довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку, визначає певну мету та систему показників - індикаторів виконання завдань, які потребують обов'язкового контролю. Без державного контролю держава не могла б домогтися підвищення ефективності виконання поставлених завдань і діяльності владних органів і посадових осіб у межах закону.

Контроль у банківському секторі є одним із самих «вузьких місць» усієї системи державного контролю.

Розширення сутності поняття «державний фінансовий контроль» положеннями про перевірку дотримання чинного законодавства у процесі фінансової діяльності не тільки державою, але і юридичними та фізичними особами, та те, що він реалізується не тільки органами державної влади й управління, але й уповноваженими законом недержавними структурами (мета яких полягає у забезпеченні дотримання фінансової дисципліни, ефективного руху коштів централізованих і децентралізованих грошових фондів та недопущення завдання збитків державі у сфері фінансів), можемо узагальнити практичну діяльність суб'єктів, які є суб'єктами контролю за готівковим, безготівковим обігом, валютного контролю, контролю за

законністю походження грошових ресурсів і здійснення операцій з ними.

Загальнотеоретичну основу дослідження становлять праці таких вчених, як: Амосов О. Ю., Андрєєва О., Андрійчук А. В., Берназюк Я. О., Біткова Т. В., Бус О. Б., Грачев А.В., Дерев'янка С. І., Деркач Ю. Б., Джавага А. В., Домінова І. В., Симов'ян С. В., Тищенко А. О., Урусова З. П., Хуторна М. Е. та інші.

Мета дослідження є розв'язання комплексу завдань відповідно до об'єкта дослідження на основі застосування системи здобутих теоретичних знань і практичних навичок.

Для вивчення даної теми ставляться наступні *завдання*:

- проаналізувати сутність правовідноси банків як суб'єктів фінансового контролю;
- розкрити класифікацію видів правовідносин, в яких банки є суб'єктами правовідносин, щодо здійснення фінансового контролю;
- охарактеризувати банки як суб'єктів виконання податкового обов'язку: права та обов'язки банків як податкових агентів;
- виявити банки як суб'єктів, що сприяють справлянню податків;
- дослідити відповідальність банків за порушення законодавства у сфері контролю за рухом коштів;
- проаналізувати зарубіжний досвід здійснення фінансового контролю банками та надати пропозиції про запровадження окремих норм у вітчизняне законодавство.

Об'єктом дослідження є відносини, які виникають, складаються та виконуються у сфері здійснення банками фінансового контролю.

Предметом дослідження є банки як суб'єкти фінансового контролю.

Методи дослідження складають загальнотеоретичні методи та підходи до визначення банків як суб'єктів фінансового контролю. З цією метою використовується система як загальнофілософських (діалектика, об'єктивність, загальнонаукових (метод системного аналізу, структурно-

функціональний, ретроспективно-порівняльний, метод моделювання і прогнозування), так і спеціальних (формально-юридичний, порівняльно-правовий, статистичний) методів дослідження.

Теоретичне значення мало застосування системно-структурного методу, який сприяв визначенню процесуального та правового статусу банків як суб'єктів фінансового контролю (п. 1.2., п. 2.1.).

У рамках зазначеного методологічного підходу використано також формально-логічний метод, за допомогою якого досліджувалося вітчизняне законодавство (п. 2.1., 2.2.).

Метод моделювання застосовано при розробленні пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення законодавства і практики його застосування (п. 2.3.).

На цих методологічних засадах здійснювалися збір, обробка та аналіз емпіричного матеріалу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що за умови подальшого розвитку вони можуть бути корисні: для вдосконалення законодавства що стосується фінансового контролю; для подальших наукових досліджень банків як суб'єктів фінансового контролю.

Обсяг та структура дослідження. Структура випускної кваліфікаційної роботи підпорядкована меті та завданням дослідження. Робота складається із вступу, двох розділів, п'яти підрозділів, висновків і пропозицій, а також списку використаних джерел. Загальний обсяг випускної кваліфікаційної роботи становить 61 сторінка, з них основного тексту – 53 сторінки. Список використаних джерел нараховує 70 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ УЧАСТІ БАНКІВ У ФІНАНСОВОМУ КОНТРОЛІ

1.1. Сутність правовідносин банків як суб'єктів фінансового контролю

На сьогодні єдиним прямим суб'єктом, котрий здійснює банківське регулювання та банківський нагляд в Україні, є Національний банк України (НБУ). Одним із головних завдань банківського регулювання є проведення грошово-кредитної політики, що виступає дієвим інструментом досягнення макроекономічних цілей держави.

Національний банк України є основним контрольним органом у сфері грошово-кредитного обігу забезпечення фінансового контролю та банківського нагляду [69, с. 61].

Можна стверджувати, що сьогодні на законодавчому рівні змішується поняття контрольних і наглядових функцій. Наглядовий орган при цьому уповноважений здійснювати не тільки нагляд, але й проведення контрольних заходів. Зокрема, банківське законодавство не проводить чіткого розмежування понять «контроль» і «нагляд». Так, Закон України «Про Національний банк України» - розмежувань між вказаними поняттями не має, вказуючи, що нагляд є системою контролю. У розділі X Закону у ст. 55 «Мета та сфера банківського нагляду» немає жодного натяку на здійснення НБУ саме заходів контролю [8].

Банківський контроль розглядається нами як окреме поняття, поряд із двома іншими складовими механізми державного регулювання банківського сектора - як «банківське регулювання» та «банківських нагляд», котрі є самостійними функціями державного управління. Банківський контроль також є функцією державного управління, який перевіряє результативність та

ефективність здійснення банківського регулювання та нагляду. Проведення банківського контролю здійснюється на кінцевих етапах управлінської діяльності державних органів, що засвідчує його інтегруючу значимість із дотримання та виконання поставленої мети і завдань усіх інших елементів механізму державного регулювання банківського сектора.

Чинне законодавство не дає визначення такого поняття, як «банківський контроль», а у спеціальній літературі немає єдності думок з цього питання. Частина науковців виходять з позиції, що «банківський контроль» є тотожним (синонімом) поняттю «банківський нагляд». Так, наприклад, І. Д'яконова, зазначає, що «в Україні існує механізм державного контролю, тобто банківського нагляду», а серед основних функцій банківського нагляду виділяє початковий контроль, попередній контроль та поточний контроль [29, с. 142].

О. Петрик, розкриваючи сутність контролю за банківською діяльністю, практично висвітлює зміст банківського нагляду [49, с. 141].

Деякі автори виходять з позиції, що банківський контроль включає банківський нагляд. Наприклад, досліджуючи економічну природу банківського контролю, Г. Василевська підкреслює, що «банківський контроль реалізується на макрорівні (банківський нагляд), мезорівні (внутрішньобанківський контроль) та мікрорівні (контроль за клієнтами, що організовує банк у процесі кредитно-розрахункових відносин і грошового обігу)» [23, с. 88].

Існують і зовсім протилежні міркування. О. Бус намагається довести, що поняття «банківський контроль» тісно пов'язаний з поняттям «банківський нагляд» та є його складовою. Автор зазначає, що банківський контроль є «дією щодо перевірки уповноваженим органом з питань банківського нагляду та контролю відповідності діяльності банку законодавчо встановленим правилам з метою виявлення відхилень від них на більш ранній стадії з тим, щоб мати можливість ужити коригувальних заходів, а в окремих випадках - притягнути

винних до відповідальності, а також здійснювати певні дії для запобігання таким порушенням у майбутньому» [22, с. 129].

В. Коваленко вказує, що складовими банківського нагляду є власне контроль, що полягає в дослідженні або спостереженні за станом дотримання законності в діяльності банків та інших кредитно-фінансових установ, а також активні дії наглядового органу щодо застосування за результатами контролю відповідних заходів впливу [37, с. 156].

Дійсно, між банківським контролем і банківським наглядом існують загальні риси, а саме такі: вони є державними функціями; проводяться державним органом, за виключенням внутрішньобанківського контролю, котрий може бути сполучений з державним контролем чи наглядом шляхом договірних чи законодавчо встановлених взаємовідносин; вони здійснюються шляхом перевірок; під час перевірок перевіряються групи параметрів об'єкта та його діяльності; за підсумками здійснюються управлінські дії по відношенню до об'єкта, що перевіряється. Але, на наш погляд, банківський контроль доцільно відрізнити від банківського нагляду як функції галузі державного управління, що не співпадають.

Головним аргументом того, що банківський контроль відрізняється від банківського нагляду, є обмеження правової доктрини, а саме адміністративного права щодо здійснення контролю та нагляду. Це виражається в тому, що контроль передбачає, як правило, наявність відношень підлеглості між органом, що контролює, та особою, над якою здійснюється контроль. А під час проведення нагляду, навпаки, обов'язковим є незалежність і самостійність того, кого перевіряють по відношенню до перевіряючого.

За результатами контролю можливе застосування до посадових осіб підконтрольних виконавчих органів, підприємств і установ, винних у здійсненні неправомірних дій, заходів дисциплінарної відповідальності. Саме «відповідальність» повністю відповідає відносинам організаційної співвідповідності. Очевидно, що контрольні дії не поширюються на

суб'єктів господарювання, громадян, суспільні об'єднання, інші організації недержавного характеру. Разом з тим контроль може привести до скасування правових актів підвідомчих органів (посадових осіб).

Юридичні наслідки нагляду інші. Вони знаходять своє вираження в застосуванні до піднаглядових об'єктів винятково заходів адміністративного примусу (попереджувальних, припиняючих і каральних). І це відповідає предмету адміністративного нагляду, якими є дії з виконання загальнообов'язкових правил, установлюваних державою. Ці правила мають спеціальний характер і відповідне цільове призначення, наприклад. Здійснюючи нагляд за їхнім дотриманням, повноважні органи не контролюють усі сторони діяльності наглядного об'єкта, що властиві відомчому контролю, а лише стан його протипожежної безпеки [41, с. 118].

Загальнообов'язкових правил досить багато, що пояснюється необхідністю забезпечення суспільної безпеки й правопорядку в таких сферах діяльності, які зачіпають життєві інтереси всіх або багатьох фізичних і юридичних осіб. Саме тому межі адміністративного нагляду значно ширші, ніж контролю. Зокрема, його об'єктом є поведінка громадян, суб'єктів господарювання, що не властиво відомчому контролю. З іншого боку, будучи спеціалізованим, нагляд нерідко своїм об'єктом має дії обмеженого кола наглядних банків, підприємств, установ і осіб. Так, НБУ здійснює нагляд за діяльністю таких об'єктів, як банки.

Суб'єкт адміністративного нагляду, наприклад НБУ, вповноважений самостійно здійснювати адміністративну юрисдикцію в її процесуальному розумінні. Інакше кажучи, він вправі розглядати й розв'язувати справи про адміністративні правопорушення, що мають місце в піднаглядній банківській сфері.

Отже, ґрунтуючись на вищевказаному, банківський контроль суттєво відрізняється від банківського нагляду, і перш за все, своїми об'єктами та суб'єктами. Так, для банківського нагляду об'єктом виступає лише діяльність

банківських установ другого рівня, а суб'єктом - наглядові дії центрального банку або державного органу, до функцій якого відноситься банківський нагляд. Для банківського контролю, об'єктом, перш за все, є діяльність державного органу чи органів, що безпосередньо здійснюють банківське регулювання та банківський нагляд, а також діяльність банків, що знаходяться у стані ліквідації. Суб'єктами ж банківського контролю є контрольні процедури різних державних органів, спрямованих на коригування поведінки підконтрольних об'єктів.

Звичайно, досить аргументовано звучить думка, що все ж таки родовим поняттям виступає «контроль», який має більш широке поняття, а нагляд є похідним від нього, котрий можна розглядати як окремий вид контролю, його специфічний елемент, певну його форму, застосування якої в разі виявлення порушень супроводжується заходами впливу державно-владного характеру. І в цьому дійсно є певний сенс [45, с. 113].

Однак розмежування між поняттями «банківський контроль» та «банківський нагляд» можна чітко провести. І воно полягає в наявності специфічних завдань, притаманних лише банківському контролю. А саме:

- перевіряється діяльність відповідальних органів банківського регулювання та банківського нагляду щодо її законності, результативності, ефективності, економічної ощадливості, доцільності;
- стеження за ходом залучення банків до інноваційно-інвестиційної моделі суспільного відтворення національної економіки, вчасне виявлення «вузьких місць» і реагування на них, контроль за дотриманням графіків виконання окремих етапів робіт, порівняння досягнутих результатів з очікуваними, зіставлення результатів з витраченими ресурсами, визначаючи тим самим фактичну ефективність програм.

Далі варто зазначити, що органом розробки і контролю за здійсненням грошово-кредитної політики в системі Національного банку України є Рада, а органом її реалізації - Правління. Їх статус закріплено в розділі II Закону

України «Про Національний банк України» [8]. На сьогодні Рада є структурою НБУ, в складі якого, таким чином, існують два керівні органи - Рада і Правління, що не додає чіткості в діяльності центрального банку, робить її безконтрольною, а отже, безвідповідальною. З точки зору здорового глузду, орган виконання не може виконувати певні функції завдання та одночасно контролювати якість їх виконання.

Рада Національного банку розробляє Основні засади грошово-кредитної політики, публікує їх в офіційних виданнях та подає щорічно до 15 вересня до Верховної Ради України для інформування. Таким чином парламент немає ніяких можливостей їх змінити, навіть якщо така потреба є очевидною.

Запропоновані НБУ параметри обсягів грошової маси, обмінного курсу гривні та індексу споживчих цін кожного року закладаються в бюджет, проте в процесі його виконання корегуються Національним банком на власний розсуд, ламаючи всі урядові розрахунки.

НБУ здійснює нагляд за діяльністю комерційних банків, що є суб'єктами підприємницької діяльності, їх відділень, філій, представництв по всій території України. Такий нагляд спрямований на забезпечення стабільності банківської системи, захист інтересів вкладників шляхом зменшення ризиків у діяльності комерційних банків.

Фінансовий контроль НБУ спрямований на скорочення зовнішніх і внутрішніх банківських ризиків: ліквідності, кредитних, валютних, облікових відсотів тощо. Стратегічну політику служби банківського нагляду НБУ визначають її контрольно-наглядові функції, які концентруються за кількома формами контролю [49, с. 141].

Початковий контроль здійснюється з метою чіткого й повного визначення вимог для отримання ліцензії на проведення банківських операцій. Він проводиться на стадії державної реєстрації банків та їх філій і дає змогу ще до вирішення питання стосовно відкриття банку впевнитися у його майбутній надійності.

Основною метою початкового контролю є допущення на фінансово-кредитний ринок країни лише таких банків, умови діяльності яких відповідають установленим НБУ обов'язковим вимогам і не створюють загрози інтересам їх клієнтів.

За Законом України «Про банки і банківську діяльність» вимоги контролю передбачають подання до НБУ для державної реєстрації відповідних установчих документів, що відповідають чинному законодавству України. Зазначені вимоги стосуються: обсягу капіталу; джерел внесків до статутних фондів банків; фінансового стану засновників банків; кваліфікації, професійної придатності та ділової репутації керівників банку; бізнес-плану, що визначає основні види діяльності, які банк планує здійснювати на найближчий рік, та стратегію діяльності банку на найближчі три роки [9].

Основними вимогами для отримання банківської ліцензії є: наявність сплаченого та зареєстрованого підписного капіталу у розмірі, що встановлюється законодавством; належна забезпеченість банку банківським обладнанням, комп'ютерною технікою, приміщеннями; рівень професійної придатності керівників банку тощо.

Попередній контроль здійснюється з метою додержання вимог розумного (з оптимальним ризиком) ведення справ, заборони або обмежень окремих видів діяльності, відрахувань від резервів страхування активних операцій банків, які гарантують безпеку та стабільність банку і захист інтересів його клієнтів.

Документальна перевірка (ревізія) ґрунтується на перевірці та аналізі звітності, що її надають комерційні банки до НБУ. Проведення документальної ревізії дає можливість спостерігати за динамікою економічних нормативів для визначення реальних можливостей і перспектив розвитку кожного конкретного банку, а також імовірності та причин виникнення можливих негативних явищ у його подальшій діяльності.

Контроль включає також: заборону або обмеження банківської

діяльності; встановлення обмежень щодо відрахувань під час формування резервних фондів страхування активних операцій і контроль за їх виконанням; запровадження штрафних санкцій адміністративного і фінансового характеру.

Поточний контроль проводиться шляхом інспектування, здійснення комплексних і тематичних перевірок поточної діяльності банків та їх установ (ревізії на місцях), а також розроблення і вжиття заходів щодо їх організаційного закріплення.

Під час інспектування перевіряються: законність здійснюваних операцій; стан бухгалтерського обліку; діяльність служби внутрішнього банківського аудиту; достовірність звітів; відповідність законодавству локальних актів банківської установи тощо.

Поточний контроль передбачає визначення методів і форм перевірки банків, розробку заходів організаційного зміцнення і фінансового оздоровлення та їх застосування [22, с. 129].

Основні вимоги поточного контролю: проведення комплексних і тематичних перевірок банків; надання керівництву банків рекомендацій щодо поліпшення діяльності за результатами інспектування; застосування санкцій до банків, які порушили законодавчо-нормативні акти, що регулюють банківську діяльність; прийняття рішень за підсумками інспектування. НБУ здійснює банківський нагляд на індивідуальній та консолідованій основі і застосовує заходи впливу за порушення вимог законодавства щодо банківської діяльності.

Чинне законодавство не передбачає ніяких механізмів контролю за поточною діяльністю НБУ, будь-якої його відповідальності за свої дії, навіть якщо вони прямо шкідливі для національних інтересів. Щорічний звіт НБУ про свою діяльність перед Верховною Радою полягає в інформуванні про макроекономічні параметри, досягнуті протягом відповідного року. До звіту додається висновок, здійснений Рахунковою палатою України, яка насправді аналізує не діяльність НБУ як таку, а складену самим Національним банком

інформацію про виконання кошторису, процес розробки та дані котрого взагалі не підлягають зовнішньому контролю, окрім затвердження Радою НБУ. У той же час сама Рада утримується за рахунок кошторисних витрат установи, котру сама і «контролює», тобто НБУ. Не підлягає досконалому аналізу доцільність і напрямки витрат НБУ, у тому числі й капітальних вкладень.

Один раз на рік на замовлення і за рахунок Національного банку здійснюється аудит його діяльності, для чого запрошуються обізнані на цій справі іноземні компанії. Можливо, приватний аудит задовільно виконує свої функції в середовищі приватного бізнесу, однак держава для з'ясування стану справ у власному центральному банку не має права покладатися на саму лише чесність і добросовісність зарубіжних приватних контролерів. Прийнятий у 1999 р. закон про НБУ не передбачає державного контролю над його внутрішньою діяльністю.

1.2. Класифікація видів правовідносин, в яких банки є суб'єктами правовідносин, щодо здійснення фінансового контролю.

Результатом регулювального впливу норм права на суспільні відносини є перетворення їх на правові відносини. Банківські правовідносини - це врегульовані нормами банківського права відносини, що виникають у сфері банківської діяльності. Банківські правовідносини встановлюють між учасниками юридичний зв'язок організаційного і майнового характеру, який врегульовано нормами банківського права.

Банківські правовідносини виконують такі основні функції:

- закріплюють конкретну поведінку учасників у процесі банківської діяльності або у здійсненні банківських операцій;
- визначають коло суб'єктів, на яких поширюється дія норм банківського

права;

- забезпечують приведення в дію юридичних засобів для реалізації суб'єктивних прав і юридичних обов'язків [37, с. 156].

Банківські правовідносини складаються із суб'єктів, між якими виникли правові відносини, об'єктів та змісту, тобто суб'єктивних юридичних прав і обов'язків. Суб'єктами банківських правовідносин можуть бути державні органи (НБУ), юридичні особи (комерційні банки, підприємства), фізичні особи (громадяни України, іноземці).

У деяких випадках суб'єктом банківських відносин виступає держава (у випуску державних облігацій, у використанні банківського кредиту для покриття нестачі бюджетних коштів).

Відповідно до чинного законодавства одним із обов'язкових суб'єктів банківської діяльності є банк або фінансова установа [41, с. 118].

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність», банк - юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до Державного реєстру банків. Фінансова установа - юридична особа, яка проводить одну або кілька операцій, що можуть виконуватися банками, за винятком залучення вкладів від населення. Фінансова установа має право здійснювати окремі банківські операції, які перелічені у виданій НБУ ліцензії. Відмінність цих суб'єктів становить той набір банківських операцій, які вони мають право виконувати. Існування фінансових установ зумовлено об'єктивними причинами, а саме - необхідністю виконувати широкий набір функцій з метою забезпечення кредитно-фінансового сегменту суспільного виробництва [9].

Об'єктом банківських правовідносин є те, відносно чого вони виникають,- кошти, цінні папери, майно, дії громадян та юридичних осіб (здійснення платежів, операцій з іноземною валютою, купівля-продаж цінних паперів). Матеріальним змістом банківських правовідносин є поведінка суб'єктів, що складається із суб'єктивних прав і обов'язків, установлених

нормами банківського права. Правам однієї сторони відповідають обов'язки іншої та навпаки. Наприклад, подання до НБУ клопотання резидента-позичальника про отримання індивідуальної ліцензії на залучення кредитних ресурсів від іноземного банку. З одного боку, резидент-позичальник має право вимагати розгляду свого клопотання, а НБУ зобов'язаний розглянути таке клопотання, дати відповідь тощо. З іншого боку, НБУ має право вимагати від резидента-позичальника додаткових відомостей, гарантій, необхідних для вирішення цього питання, а резидент-позичальник повинен виконати приписи НБУ.

Банківські правовідносини мають такі самі характерні риси, що властиві усім видам правовідносин, але в них є і свої специфічні ознаки. По-перше, вони виникають у специфічній сфері економічної діяльності держави і пов'язані з її банківською діяльністю. По-друге, ці відносини складаються з двох елементів - владно-організаційного (наприклад, реєстрація НБУ комерційних банків) і майнового (отримання клієнтом кредиту в установі банку). По-третє, однією з вимог банківських правовідносин є обов'язкова участь банків і виконання ними у зв'язку з цим своїх функцій. По-четверте, у цих відносинах задіяно специфічний метод, який базується на поєднанні двох різних методів регулювання - метод владних приписів стосовно іншого учасника та метод юридичної рівності сторін, що стосується сфери майнових відносин [56, с. 189].

Банківські правовідносини, що регулюються нормами банківського законодавства, різноманітні за своїм змістом, адже вони пов'язані з економічною діяльністю держави і виникають у процесі організації та здійснення банківської діяльності.

Банківські правовідносини за змістом регулювання можна класифікувати на такі:

- що регулюють організацію банківської системи;
- що виникають у сфері банківських операцій;

- кредитні;
- розрахункові;
- валютні;
- з приводу обігу цінних паперів;
- регулювання грошового обігу;
- лізингові.

Банківські правовідносини залежно від конкретного змісту поділяють на:

- а) майнові, пов'язані з коштами як видом майна;
- б) немайнові, пов'язані із забезпеченням режиму банківської таємниці або захистом ділової репутації банку;
- в) організаційні, пов'язані з будовою банківської системи або організаційної структури банку [58, с. 22].

Залежно від характеру зв'язків між сторонами можна виділити вертикальні та горизонтальні банківські правовідносини.

Вертикальні банківські правовідносини складаються між сторонами, одна з яких підпорядковується іншій. Наприклад, між НБУ і комерційним банком, який зобов'язаний виконувати правила, встановлені з приводу створення банків та здійснення за ним нагляду.

Горизонтальні банківські правовідносини виникають між комерційними банками та їхніми клієнтами з приводу банківського обслуговування.

Підставами виникнення банківських правовідносин може бути: норма закону, адміністративний акт, договір або одностороння угода, заподіяння шкоди.

В умовах ринкових відносин важливу роль відіграє банківський договір, який впливає на характер банківських правовідносин і в якому виявляються елементи юридичної рівності сторін [61, с. 278].

Виникнення, зміна і припинення банківських правовідносин пов'язані з юридичними фактами, тобто подіями і діями, передбаченими нормами

банківського законодавства. Наприклад, для виникнення правовідносин з організації комерційного банку необхідною умовою є дія щодо подання комерційним банком підготовлених на реєстрацію документів до НБУ. Для виникнення кредитних правовідносин юридичним фактом є укладення кредитного договору.

Зміна банківських правовідносин може настати на підставі нормативного акта, наприклад, у разі зміни облікової ставки НБУ чи встановлення мінімального розміру статутного капіталу комерційного банку.

Припинення банківських правовідносин відбувається в зв'язку з такою подією, як смерть громадянина (наприклад, відбувається погашення кредитного зобов'язання громадянина) або через протиправні дії, що порушують вимоги закону (наприклад, комерційний банк порушує норми банківського законодавства і це призводить до відкликання НБУ ліцензії на здійснення банківських операцій).

Регламентация суспільних відносин, що виникають і відбуваються з обов'язковою участю банків і виконанням ними своїх функцій, сприяє обігу грошових коштів у державі, відповідає економічним і соціальним потребам суспільства.

РОЗДІЛ 2

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВІДНОСИН ПО ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ ЯК СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

2.1. Банки як суб'єкти, що сприяють справлянню податків

У податковому праві, як і у фінансовому, проблема співвідношення понять суб'єкта права та суб'єкта правовідносин подібно до теорії права залишається остаточно невирішеною. У юридичній науці домінують два основні підходи до визначення поняття суб'єкта правовідносин. Прихильники першого з них не ототожнюють поняття суб'єкта правовідносин та суб'єкта права, і визначають останній як особу, що володіє правосуб'єктністю, тобто особу, потенційно здатну бути учасником правовідносин.

А суб'єкт правовідношення - це реальний учасник цих правових відносин. Інші дослідники, навпаки, визначають учасника правовідносин як особу, яка реально бере участь у правовідносинах, а суб'єкт права і правовідносин не розрізняють.

Аналізуючи суб'єктів фінансових правовідносин, І. М. Чмутова зазначає, що поняття «суб'єкт права» та «суб'єкт правовідношення» при всій їх близькості є все ж таки різними поняттями: суб'єкт права - це той, хто володіє правосуб'єктністю і може брати участь у конкретному правовідношенні; суб'єкт правовідносин - це той, хто бере участь у правовідносинах [66, с. 292].

На думку М.П. Кучерявенка, суб'єкт податкового правовідношення - це «будь-яка особа, поведінка якої регулюється нормами податкового права, і яка може бути учасником податкових правовідносин, носієм суб'єктивних прав і обов'язків» [44, с. 44].

Розмежовуючи поняття суб'єкта податкового права та суб'єкта податкових правовідносин, В. С. Симов'ян слушно акцентує увагу на тому, що

суб'єкт податкового права - це особа, яка володіє правосуб'єктністю, носій суб'єктивних прав і обов'язків. Саме завдяки наявності у цієї особи суб'єктивних прав та обов'язків особа потенційно спроможна бути учасником податкових правовідносин. У цілому ж поняття «суб'єкт податкового права» і «суб'єкт податкового правовідношення» співвідносяться як загальне і часткове [55, с. 848].

Отже, у податковому праві, як і у фінансовому, та теорії права взагалі, поняття «суб'єкт правовідношення» та «учасник правовідношення» співвідносяться, як загальне і часткове.

Якщо права та обов'язки закріплені нормами податкового права, тобто особа має податкову правосуб'єктність, то вона може реалізувати свою поведінку в конкретних податкових правовідносинах. Учасник податкового правовідношення обов'язково є суб'єктом податкового правовідношення, а суб'єкт податкового правовідношення може і не бути учасником податкового правовідношення.

Науковий та практичний інтерес викликає питання про правовий статус банків та їх місце в системі суб'єктів податкових правовідносин. Під правовим статусом розуміють систему закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов'язків, відповідальності, відповідно до яких особа, як суб'єкт права (тобто, як такий, що має правосуб'єктність) координує свою поведінку в суспільстві.

Науковці по-різному підходять до проблеми класифікації суб'єктів податкових правовідносин, і, як наслідок, по-різному визначають місце банків у системі суб'єктів правовідносин. Так, залежно від того, чи є участь суб'єкта необхідною ознакою податкового правовідношення, більшість науковців виділяють основних (держава в особі контролюючих органів та платники податків) і факультативних суб'єктів, які забезпечують сплату податків.

Зокрема, Є. В. Максимова відносить банки до факультативних суб'єктів, які забезпечують перерахування податків і зборів. На думку І. В. Кучерук, банк

належить до інших учасників податкових правовідносин [38, с. 118].

Із цього приводу ми частково розділяємо позицію В. С. Симов'ян щодо віднесення банків до осіб, які сприяють сплаті податків. Але, на нашу думку, необхідно вести мову про осіб, які не лише сприяють сплаті податків, але й сприяють їх поверненню, забезпечують виконання інших обов'язків основних суб'єктів податкових правовідносин [45, с. 23].

Наприклад, при поверненні надміру сплачених сум податків і зборів, наданні податкової знижки банки здійснюють перерахування коштів на користь платника податків. У цьому випадку банк сприяє не сплаті податків і зборів, а «поверненню їх платнику». Банки сприяють реалізації прав та обов'язків контролюючих органів, що від імені держави здійснюють податковий контроль.

Так, зокрема банки зобов'язані надавати контролюючим органам довідки та/або копії документів про наявність банківських рахунків платників податків, виконувати рішення контролюючих органів про зупинення видаткових операцій платника податків, а також про стягнення коштів платника податків, який має податковий борг.

Аналіз поглядів на класифікацію суб'єктів податкових правовідносин дозволяє відмітити те, що банки одночасно відносяться як до основних, так і неосновних суб'єктів податкових правовідносин, оскільки виступають у ролі платників податків, податкових агентів, і осіб, які сприяють реалізації податкових прав і обов'язків («потрійна природа участі» у податкових правовідносинах).

Такі обов'язкові елементи правового статусу, як права, обов'язки, відповідальність змінюються залежно від того, в якій ролі банки виступають у податкових правовідносинах, що, в свою чергу, дає підстави стверджувати про динамічний характер податково-правового статусу банків.

Банк, як платник податків, є особою, на яку згідно із Податковим кодексом України покладено обов'язок сплачувати податки і збори. ПК

України встановив, що Платниками податків визнаються фізичні особи (резиденти і нерезиденти України), юридичні особи (резиденти і нерезиденти України) та їх відокремлені підрозділи, які мають, одержують (передають) об'єкти оподаткування або провадять діяльність (операції), що є об'єктом оподаткування згідно з цим Кодексом або податковими законами, і на яких покладено обов'язок із сплати податків та зборів згідно законодавства. Кожний з платників податків може бути платником податку за одним або кількома податками та зборами. (ст. 15 ПК України). Обов'язок банка, як платника податків, сплачувати податок покладається з моменту виникнення обставин, визначених гіпотезою податково-правових норм (юридичних фактів), на підставі яких банк набуває статусу учасника податкових правовідносин [4].

Обов'язковими елементами правового статусу банка, як платника податків, виступають права і обов'язки, основні з яких передбачені ст.ст. 16, 17 ПК України, а також відповідальність за порушення податкового законодавства, встановлена (ст. 109-117, 119-121, 123-127, 129-132 ПК України).

Банк, як податковий агент, прирівняний згідно з податковим законодавством до платника податків, є особою, на яку покладено обов'язок обчислювати, утримувати та перераховувати податок із доходів платника податків (п. 18.2 ст. 18 ПК України). Податковим агентом, як вважає М.О. Перепелиця, може бути особа, яка є джерелом виплати доходів платнику податків і зборів, тобто від якого останній отримує дохід. Сумнівним, на нашу думку, є віднесення податкових агентів до суб'єктів, що сприяють сплаті податків [48, с. 89].

Податкові агенти не сприяють сплаті податків і зборів, а самі перераховують (сплачують) їх, тобто здійснюють визначені податковим законодавством дії щодо нарахування й сплати податків і зборів. Тим більше, за податковим законодавством податкові агенти прирівняні до платників

податків (п. 18.2 ст. 18 ПК України); несуть відповідальність нарівні з платниками податків (ст. 47 ПК України); належать до платників податків (п. 162.1ст. 162 ПК України) [4].

Правовідносини між банком, як податковим агентом, та платником податків, на нашу думку, мають окремі ознаки представництва: податковий агент від імені платника та за його рахунок сплачує податки і збори. Але на відміну від представника, податковий агент реалізує податкові обов'язки, покладені виключно на нього, а не на платника. Коло обов'язків податкового агента чітко визначене: обчислення, утримання та перерахування податків і зборів, а обсяг повноважень представника може повністю залежати від волевиявлення платника податків.

Обов'язковими елементами правового статусу банку, як податкового агента, виступають права, обов'язки та відповідальність за порушення податкового законодавства, передбачені ПК України для платників податків, а також окремими нормами ПК України, що встановлюють додаткові права та обов'язки податкових агентів з обчислення, утримання та перерахування податків від імені та за рахунок коштів платника податків.

Правовідносини, які виникають при сплаті податків, як справедливо зауважує Я.О. Берназюк, складаються з двох окремих зобов'язань різних суб'єктів: платник податків зобов'язаний подати в банк платіжне доручення на сплату податку, банк зобов'язаний виконати таке доручення шляхом перерахування коштів до відповідного бюджету чи державного цільового фонду. Так, у п. 5 ст. 57 ПК України міститься вказівка на те, що фізичні особи - платники податків, повинні сплачувати податки і збори, що встановлені кодексом, через установи банків або відділення операторів поштового зв'язку [21, с. 43].

Відносини щодо перерахування податків до бюджету є складними правовідносинами за колом правових зв'язків, що утворюються між його суб'єктами. При перерахуванні податків до бюджету виникають як податкові,

так і цивільні правовідносини:

- 1) між банком та платником податків, що виникають на підставі цивільно-правового договору банківського рахунка відповідно до норм цивільного права щодо виконання розпорядження платника про перерахування відповідних коштів з рахунка;
- 2) між банком і державою, що виникають на підставі юридичних фактів відповідно до норм податкового права у зв'язку з податковим обов'язком перерахування податків і зборів до бюджету;
- 3) між платником податків і державою, що виникають на підставі юридичних фактів відповідно до норм податкового права щодо сплати податків і зборів [23, с. 88].

У відносинах щодо перерахування податків до бюджету, в яких банки виступають як «посередники» можна виділити такі особливості: по-перше, банки сприяють реалізації податкових прав та обов'язків, оскільки виконують доручення платників податків, податкових агентів, інших зобов'язаних осіб відносно перерахування податків до бюджетів; по-друге, банки не мають власного майнового інтересу у таких податкових правовідносинах, і, по-третє, закон не покладає на банки інших обов'язків, пов'язаних із коштами платників, крім їх перерахування.

Обов'язковими елементами правового статусу банку як особи, яка сприяє реалізації податкових прав і обов'язків, виступають права, обов'язки та відповідальність за порушення податкового законодавства, передбачені ПК України щодо перерахування податків і зборів до бюджетів. Відповідальність за порушення податкового законодавства, передбачена за порушення строку та порядку подання інформації про відкриття або закриття банківських рахунків (ст. 118 ПК України); за неподання або подання з порушенням строку банками чи іншими фінансовими установами податкової інформації контролюючим органам (ст. 128 ПК України); за порушення строку зарахування податків до бюджетів або державних цільових фондів,

установлених Законом України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», з вини банку (п. 6 ст. 129 ПК України) [4].

Підсумовуючи наведені міркування, ми дійшли висновку, що банки можна віднести як до основних, так і неосновних суб'єктів податкових правовідносин. У зв'язку з цим, правовий статус банків є динамічним, його елементи змінюються в залежності від того, в якій ролі виступають банки у податкових правовідносинах: платників податків, податкових агентів, чи осіб, які сприяють реалізації податкових прав і обов'язків.

Аналіз правового статусу банків як суб'єктів податкових правовідносин, з'ясування їх ролі у податкових правовідносинах має також практичне значення, оскільки дає можливість окреслити та охарактеризувати коло відносин, учасниками яких є банки, і які врегульовуються нормами податкового права. Отримані нами результати аналізу правового статусу банків як суб'єктів податкових правовідносин можуть бути використані в подальших наукових дослідженнях.

Банки як суб'єкти, що сприяють сплаті податків та зборів є особливими учасниками податкових правовідносин, оскільки їх діяльність підпадає під сферу регулювання різних галузей права: цивільного, господарського, адміністративного, фінансового.

Правовий статус таких суб'єктів побудований з урахуванням публічно-правових та приватних елементів. Роль та значення публічно-правових методів у банківській діяльності зумовлена особливим значенням банківської системи для функціонування економіки, оскільки банки є важливими грошово-кредитними інститутами, через них здійснюються грошові потоки держави. Тому права та обов'язки банків як учасників податкових правовідносин містяться у різних галузях законодавства.

Чуприна Л.В. вказує, що жодним чином не можна зменшувати публічний характер діяльності банків, навпаки, необхідно більш чітко провадити фінансово-правову регламентацію цієї діяльності і здійснювати

всебічний фінансовий контроль за її проведенням. Імперативний метод фінансово-правового регулювання банківської діяльності є методом, функціональним призначенням якого є забезпечення принципу публічності цих відносин, а диспозитивний метод при регулюванні відноси між комерційним банком і його клієнтурою несе на собі завжди відбиток імперативного, оскільки клієнт ніколи не може виставити своїх вимог перед кредитором-банком, крім того, що за своїм волевиявленням обирає собі банк і може відмовитися від послуг банку, якщо йому не пасують умови [68, с. 3].

У свою чергу І.І. Кучеров приходять до висновку, що правовідносини за участю банків є і податковими, і цивільно-правовими. Вчений підкреслює, що у такому випадку немає протиріч, так як відносини, що складаються в процесі реалізації банками своїх обов'язків при виконанні ними доручень клієнтів по перерахуванню податків та зборів, є яскравим прикладом комплексного характеру банківських відносин [41, с. 193].

А.В. Грачов відносить банки до учасників податкових правовідносин, при цьому вони володіють особливим правовим статусом і відіграють серйозну роль у відносинах між платниками податків і державою щодо сплати податків та зборів. Активна взаємодія банків, як з платниками податків, так і з державою дозволяє говорити про необхідність включення банків в перелік учасників відносин, що регулюються законодавством про податки та збори. Унікальність статусу банків як фінансових посередників, обтяжених публічними функціями, полягає ще в тому, що банки в рамках податкових правовідносин по виконанню податкового зобов'язання рівновіддалені як від платників, так і від держави [27, с. 98].

А.Ю. Крохіна зазначає, що однією із найважливіших особливостей правового статусу банку в податкових правовідносинах є те, що банк у вказаних правовідносинах не тільки виступає як платник податків, але і обтяжується рядом специфічних публічно-правових обов'язків, включених в приватноправову природу правовідносин між банком та клієнтом. Очевидно,

що центральним із цих публічно-правових обов'язків банку є обов'язок по виконанню доручення платника податків чи податкового агента на перерахування податку до відповідних бюджетів [39, с. 283].

У податкових правовідносинах банки виступають, по-перше, як платники податків, по-друге, як особи, що сприяють сплаті податків та зборів (виконують функції податкових агентів та функції по перерахуванню податків та зборів в бюджети відповідних рівнів).

З приводу участі банків у податкових правовідносинах як платників податків немає заперечень. Що ж до визнання банків як осіб, що сприяють сплаті податків та зборів існують дискусії. Деякі вчені відносять банки до осіб, які сприяють сплаті податків та зборів.

М.М. Коваленко, виділяючи три групи учасників податкових правовідносин, не відносить банки до окремої категорії, включаючи їх в групу організацій та підприємств, які володіють інформацією, необхідною для нарахування податків з конкретних платників. У свою чергу І. В. Домінова називає банки третіми особами, які не є учасниками податкових правовідносин [37, с. 156].

Обидві позиції є неоднозначними, оскільки банки не лише володіють інформацією про рахунки платників податків, але і виконують функції щодо перерахування обов'язкових платежів до відповідного бюджету. Крім того, закріплення в податковому законодавстві положень щодо обов'язків банків дає підстави стверджувати, що вони є учасниками податкових правовідносин.

На думку С.І. Дерев'янка, банки необхідно включити в систему органів податкового контролю [30, с. 196]. Таку позицію займає і А.В. Грачев, який вважає, що сучасне законодавство передбачає обов'язки банків відносно контролю за дотриманням законодавства про податки та збори, що дозволяє віднести їх до суб'єктів фінансового контролю. Застосовуючи аналогію з нормами валютного законодавства щодо повноважень банків в сфері контролю за дотриманням їх клієнтами законодавства про податки та збори,

автор вбачає можливим розглядати банки як агенти податкового контролю [27, с. 98].

Однак М.М. Коваленко вказує, що розгляд банків в якості суб'єктів податкового контролю суперечить загальновизнаному в юридичній науці твердженню про те, що податковий контроль є одним із видів державного фінансового контролю, а значить може застосовуватися тільки уповноваженими державними органами [37, с. 156].

Підтримуємо таку позицію та вважаємо, що банки неможливо віднести до органів податкового контролю, оскільки це не узгоджується із визначення поняття «податковий контроль». Відповідно до ст. 61 ПК України податковий контроль - це система заходів, що вживаються контролюючими органами та координуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

У науковій літературі також зустрічається термін «збирачі податків». Так, М.П. Кучерявенко до збирачів відносить:

- 1) підприємства (установи, організації), що утримують та перераховують до бюджету податки із сум, які виплачуються фізичним особам;
- 2) підприємства (установи, організації), що утримують та перераховують до бюджету податки з доходів від акцій, облігацій та інших цінних паперів, що належать підприємству, від участі на паях в інших підприємствах;
- 3) підприємства (установи, організації), що утримують та перераховують до бюджету податки з доходів, одержаних іноземними

юридичними особами [42, с. 37].

Вчений вказує, що поняття «податковий агент» та «збирач податків» - це пов'язані поняття, які позначають іноді тих самих - підприємства, установи, організації, на які відповідно до законодавства покладено обов'язок утримувати суми податків із платників податків та перераховувати їх у бюджет. М.П. Кучерявенко приходять до висновку, що функції збирачів з приймання платежів доповнюються функціями із здійснення контролю за сплатою податків та зборів платниками. Таким чином, вони, як і податкові агенти, відіграють подвійну роль: з одного боку, виконують фіскальні функції контролю за платником податків, а з другого боку - підконтрольні податковим органам при виконанні своїх обов'язків з перерахування сум податків та зборів, що надійшли їм від платників. Однак таке твердження є суперечливим, оскільки збирачі податків не виконують функції із здійснення податкового контролю, що є функцією контролюючих органів.

І.І. Кучеров визначає збирачів податків як суб'єктів публічного або приватного права, на яких відповідно до законодавства покладено обов'язок з прийняття від платників грошових коштів для сплати податків та перерахуванню їх у бюджет [40, с. 82]. Подібну позицію займає і О.Б. Бус, який вважає, що при вирішенні проблем щодо збирачів податків необхідно виходити із змісту діяльності збирачів податків - прийняття від платника податків і (або) зборів коштів в оплату податків і (або) зборів і перерахування їх в бюджет. Відповідно до цієї категорії вчений відносить державні органи, органи місцевого самоврядування, інші уповноважені органи і посадові особи, а також банки [24, с. 129].

Таким чином можна зробити висновок, що поняття «збирачі податків» відсутнє у чинному податковому законодавстві.

Первинною підставою для виникнення публічно-правового обов'язку банку перед державою є наявність цивільно-правового договору банківського рахунку. Тому банки виконують перерахування коштів до бюджетів

відповідно до розпорядження клієнта.

Так, ст. 1071 ЦК передбачено, що банк може списати грошові кошти з рахунка клієнта на підставі його розпорядження. Грошові кошти можуть бути списані з рахунка клієнта без його розпорядження на підставі рішення суду, а також у випадках, встановлених законом чи договором між банком і клієнтом. А моментом виникнення у банку відповідного обов'язку є момент надходження платіжного документа від клієнта. Так, в ст. 1068 ЦК зазначено, що банк зобов'язаний за розпорядженням клієнта видати або перерахувати з його рахунка грошові кошти в день надходження до банку відповідного розрахункового документа, якщо інший строк не передбачений договором банківського рахунка або законом [3].

Згідно з п.8.1 ст.8 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» банк зобов'язаний виконати доручення клієнта, що міститься в розрахунковому документі, який надійшов протягом операційного часу банку, в день його надходження. У разі надходження розрахункового документа клієнта до обслуговуючого банку після закінчення операційного часу банк зобов'язаний виконати доручення клієнта, що міститься в цьому розрахунковому документі, не пізніше наступного робочого дня [10].

У ПКУ на відміну від Закону «Про систему оподаткування», який втратив чинність, відсутні положення, що закріплюють обов'язки банків щодо перерахування сум податків та зборів. Тому вважаємо за необхідне, внести зміни до ПК та доповнити статтею 35-1, яку викласти наступним чином:

Ст. 35-1. Обов'язки банків по перерахуванню податків та зборів до бюджетів.

1. Банк зобов'язаний виконати доручення платника податків (податкового агента) контролюючого органу по перерахуванню податків, зборів, штрафів, пені на відповідний казначейський рахунок, який надійшов протягом операційного часу банку, в день його надходження. У разі надходження розрахункового документа платника податків (податкового

агента) контролюючого органу до обслуговуючого банку після закінчення операційного часу банк зобов'язаний виконати доручення, не пізніше наступного робочого дня. Плата за здійснення вказаних операцій не стягується.

2. За наявності грошових коштів на рахунку платника податків (податкового агента) банки не мають права затримувати виконання доручення, крім випадків передбачених законодавством.

3. При нестачі вільного залишку коштів на кореспондентському рахунку, відкритого в Національному банку України, банк зобов'язаний повідомити платника податків (податкового агента) та контролюючий орган про невиконання доручення не пізніше наступного дня, що слідує за днем закінчення строку виконання доручення відповідно до цього кодексу.

4. За невиконання чи неналежне виконання обов'язків, передбачених цією статтею, банки несуть відповідальність відповідно до цього кодексу.

Необхідність визнання банку суб'єктом, який сприяє сплаті податків і зборів, на нашу думку, є доцільним, тому що згідно з п.п. 129.6. ст. 129 ПКУ за порушення строку зарахування податків до бюджетів або державних цільових фондів, установлених Законом України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», з вини банку або органу, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів, в якому відкриваються рахунки платників у системі електронного адміністрування податку на додану вартість, такий банк/орган сплачує пеню за кожний день прострочення, включаючи день сплати, та штрафні санкції у розмірах, встановлених цим Кодексом, а також несе іншу відповідальність, встановлену цим Кодексом, за порушення порядку своєчасного та повного внесення податків, зборів, платежів до бюджету або державного цільового фонду. При цьому платник податків звільняється від відповідальності за несвоєчасне або перерахування не в повному обсязі таких податків, зборів та інших платежів до бюджетів та державних цільових фондів, включаючи нараховану пеню або штрафні санкції [4].

Не вважається порушенням строку перерахування податків, зборів, платежів з вини банку порушення, вчинене внаслідок регулювання Національним банком України економічних нормативів такого банку, що призводить до нестачі вільного залишку коштів на такому кореспондентському рахунку (п.п. 129.7 ст. 129 ПКУ). Вважаємо за необхідне виключити із цієї статті словосполучення «державних цільових фондів», тому що податки, збори, штрафи, платежі надходять лише до бюджету відповідного рівня.

Таким чином, банки зобов'язані виконувати розпорядження клієнтів та перераховувати податки та збори до бюджетів та несуть юридичну відповідальність відповідно до чинного законодавства.

Крім того банки є суб'єктами, які сприяють здійсненню податкового контролю, тобто виступають суб'єктами інформаційно-аналітичного забезпечення та виконують інші публічно-правові обов'язки відповідно до законодавства. Так, банки та інші фінансові установи відкривають поточні та інші рахунки платникам податків за наявності документів, виданих контролюючими органами, що підтверджують взяття їх на облік (ч. 1 ст. 69 ПКУ). Банки та інші фінансові установи зобов'язані надіслати повідомлення про відкриття або закриття рахунка платників податків не пізніше наступного робочого дня з дня відкриття/закриття рахунка (включаючи день відкриття/закриття) (ч. 2 ст. 69 ПКУ).

На запит контролюючих органів банки зобов'язані надати необхідну інформацію, зокрема, про наявність та рух коштів на рахунках платників податків. Відповідно до п.п. 20.1.5 п. 20.1 ст. 20 контролюючі органи мають право отримувати безоплатно від платників податків, а також від установ НБУ, банків та інших фінансових установ довідки у порядку, встановленому ЗУ «Про банки і банківську діяльність» та ПКУ, довідки та/або копії документів про наявність банківських рахунків, а на підставі рішення суду - інформацію про обсяг та обіг коштів на рахунках, у тому числі про не- надходження в

установлені строки валютної виручки від суб'єктів господарювання.

Виникає питання чи можуть банки розкрити інформацію щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третім особам при наданні послуг банку (банківська таємниця).

Відповідно до п. 4 ст. 62 ЗУ «Про банки та банківську діяльність» інформація щодо юридичних та фізичних осіб, яка містить банківську таємницю, розкривається банками центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику на письмову вимогу щодо наявності банківських рахунків. Таким чином інша інформація, що становить банківську таємницю, зокрема інформація про операції, які були проведені на користь чи за дорученням клієнта, здійснені ним угоди, фінансово-економічний стан та інша інформація не підлягає розкриттю окрім, коли є відповідне рішення суду [9].

Отже банки у податкових правовідносинах беруть участь як особи, які сприяють сплаті податків та зборів, виконуючи функції щодо перерахування податків та зборів до бюджетів та функції податкових агентів, та як особи, які є джерелом інформації для контролюючих органів, тобто сприяють здійсненню податкового контролю.

Якщо виключити банк із сукупності суб'єктів, які сприяють сплаті податків і зборів, то відповідальність в разі порушення строків по перерахуванню обов'язкових платежів буде нести платник податків, що навряд чи є правомірним.

Таким чином, визнання банку суб'єктом, який сприяє сплаті податків і зборів, виступає необхідною умовою для належного виконання податкового обов'язку платниками податків.

Чітке закріплення в податковому законодавстві обов'язків банків як особливих суб'єктів податкових правовідносин є цілком виправданим. Тому необхідно внести зміни до ПК України та закріпити правовий статус таких

суб'єктів.

2.2. Відповідальність банків за порушення законодавства у сфері контролю за рухом коштів

Передумовою застосування юридичної відповідальності за порушення валютного законодавства є скоєння певним суб'єктом валютного правопорушення. Зауважимо, що вітчизняне та зарубіжне валютне законодавство не містить поняття «валютного правопорушення», що і впливає на його неоднозначне розуміння.

Поряд з цим не можна погодитися із І.О. Миколенко, яка вважає, що валютне правопорушення - це різновид адміністративного правопорушення (проступку), оскільки санкції, що застосовуються до суб'єктів валютного правопорушення мають адміністративно-правову природу. На її думку, валютне правопорушення - це протиправне, винне діяння (дія чи бездіяльність), яке вчинене учасником валютних правовідносин навмисно або з необережності і за яке валютним законодавством України встановлена адміністративна відповідальність. Переконані, що І.О. Миколенко помилково ототожнює валютне правопорушення із адміністративним проступком, який є лише одним із його різновидів. На нашу думку, валютні правопорушення поділяються на два види: валютний злочин (кримінальний злочин) і валютний проступок. У свою чергу, валютний проступок може бути адміністративно-правовим, цивільно-правовим, господарсько-правовим, фінансово-економічним [46, с. 19].

У зв'язку з цим під валютним правопорушенням або правопорушенням у сфері валютного законодавства необхідно розуміти винну, протиправну дію чи бездіяльність особи або осіб (фізичних та юридичних), яка спричинила порушення у порядку мобілізації, розподілу, використання валютних ресурсів, обміну, купівлі-продажу валютних цінностей, за яке передбачено відповідний

вид юридичної відповідальності.

Конституція України в пункті 22 статті 92 передбачає тільки чотири види юридичної відповідальності, зокрема цивільно-правову, кримінальну, адміністративну та дисциплінарну. Однак докорінні зміни економічної і правової системи нашої країни, бурхливий розвиток нормативної бази окремих галузей права, поява нових галузей права порушили питання про існування нових самостійних видів відповідальності, у тому числі фінансової та іншої [1].

Економічні (спеціальні) санкції визначені у статті 162¹ Закону України «Про валюту і валютні операції» [11].

Залежно від інститутів, підгалузей фінансового права необхідно виділити такі види фінансової відповідальності: за порушення бюджетного законодавства; за порушення податкового законодавства; за порушення валютного законодавства.

За валютні правопорушення накладаються фінансово-економічні санкції, які прийнято поділяти на два види: правовідновлювальні (це такі санкції, які спрямовані на відшкодування шкоди, що заподіяна державі або органу місцевого самоврядування фінансовим правопорушенням, та існує у вигляді пені) і каральні (штрафні) (стягнення, яке застосовується до правопорушника з метою покарання).

В.С. Симов'ян визначає перелік фінансових санкцій за валютні правопорушення: штраф у розмірі, еквівалентному вартості валютних цінностей, на суму яких відбулося порушення; штраф у сумі, що встановлюється Національним банком України; пеня; позбавлення ліцензії Національним банком України; виключення з Республіканської книги реєстрації банків та інших кредитно-фінансових установ [55, с. 898].

В Україні фінансові санкції застосовуються за порушення порядку отримання іноземних кредитів і позик, порушення порядку здійснення експортно-імпорتنих операцій, порушення порядку проведення експортно-

імпортних бартерних операцій, порушення валютного законодавства, за які штрафи накладає НБУ і Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України, а також порушення правил розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування і послуг, порушення норм з регулювання обігу готівки у національній валюті та порушення валютного законодавства у сфері митних правовідносин.

Стаття 14 Закону України «Про валюту і валютні операції» встановлює види відповідальності за порушення вимог валютного законодавства:

За порушення вимог валютного законодавства (крім порушення строків за операціями з експорту та імпорту товарів, відповідальність за яке встановлюється згідно із статтею 13 цього Закону) можуть бути застосовані:

- 1) до банків - заходи впливу згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність»;
- 2) до уповноважених установ (крім банків) - такі заходи впливу:
 - а) письмове застереження;
 - б) обмеження, зупинення чи припинення здійснення окремих видів валютних операцій;
 - в) штрафні санкції;
 - г) зупинення або відкликання (анулювання) ліцензії на здійснення валютних операцій;
- 3) до юридичних осіб (крім уповноважених установ) - заходи впливу у вигляді штрафних санкцій;
- 4) до фізичних осіб, посадових осіб уповноважених установ, посадових осіб юридичних осіб - заходи впливу у вигляді штрафів, передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Національний банк України має право адекватно вчиненому порушенню застосувати до уповноважених установ передбачені пунктами 1 і 2 частини першої цієї статті заходи впливу [11].

Національний банк України має право застосувати до уповноважених

установ (крім банків) заходи впливу у вигляді штрафних санкцій у розмірі не більш як 20 відсотків суми власного капіталу відповідної уповноваженої установи.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, має право адекватно вчиненому порушенню застосувати до юридичних осіб (крім уповноважених установ) захід впливу у вигляді штрафних санкцій у розмірі до 100 відсотків суми операції, проведеної з порушенням валютного законодавства.

Ще одним різновидом валютних проступків є порушення валютного законодавства, за які НБУ накладає санкції. У свою чергу, їх можна поділити на два види: санкції до уповноважених банків та санкції до фізичних і юридичних осіб (резидентів і нерезидентів) за порушення ними валютного законодавства.

Зауважимо, що НБУ застосовує санкції адекватно допущеним банками порушенням: від заходів попереднього реагування (письмові застереження, укладення письмових угод) до більш суворих примусових заходів впливу, регламентованих Положенням про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства, затвердженим постановою Правління Національного банку України від 17.08.2012 № 346 [14]. Відповідно до даної постанови заходи впливу, що застосовуються Національним банком:

Національний банк застосовує до банків заходи впливу, передбачені статтею 73 Закону про банки.

Національний банк за порушення в діяльності відокремленого підрозділу банку застосовує заходи впливу безпосередньо до банку - юридичної особи (за винятком тимчасового відсторонення посадової особи відокремленого підрозділу банку від посади).

Національний банк має право прийняти рішення про припинення здійснення відокремленим підрозділом банку операцій згідно з частиною

шостою статті 23 Закону про банки.

Національний банк застосовує до філій іноземних банків заходи впливу, передбачені частиною першою (крім пунктів 2, 4, 9 у частині власника істотної участі та особи, яка набула або збільшила істотну участь у банку з порушенням вимог статті 34 Закону про банки, 10 і 12 у частині віднесення до категорії неплатоспроможних) статті 73 Закону про банки [8].

У разі допущення філією іноземного банку порушень банківського, валютного законодавства, законодавства з питань фінансового моніторингу Національний банк може висувати до іноземного банку вимогу щодо їх усунення, повідомляти про допущене порушення наглядовий орган іноземної держави як перед застосуванням адекватних заходів впливу, так і після їх застосування.

Філія іноземного банку не пізніше трьох робочих днів із дня отримання рішення Національного банку про застосування до неї заходу впливу (письмової вимоги) повідомляє про це іноземний банк та наглядовий орган відповідної іноземної держави.

Національний банк застосовує до банківської групи, відповідальної особи банківської групи, інших учасників банківської групи заходи впливу, передбачені статтею 73 Закону про банки (крім пунктів 2, 12, 13 частини першої цієї статті).

Національний банк у разі необхідності застосування заходів впливу до небанківської фінансової установи, яка є учасником банківської групи, за порушення банківського законодавства звертається до державного органу, що здійснює нагляд за нею, щодо застосування до цієї особи адекватних заходів впливу.

Національний банк застосовує до інших осіб, які є об'єктом перевірки Національного банку відповідно до Закону про банки, заходи впливу, передбачені пунктами 1, 9, 10 частини першої статті 73 Закону про банки.

Певні штрафи за порушення валютного законодавства накладає

Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України. Так, у сфері зовнішньоекономічної діяльності можуть застосовуватися такі види відповідальності, як майнова і кримінальна [15, с. 3].

У свою чергу, майнова відповідальність застосовується у вигляді матеріального відшкодування прямих, побічних збитків, упущеної вигоди, матеріального відшкодування моральної шкоди, а також майнових санкцій. Якщо порушення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності або іноземними суб'єктами господарської діяльності цього або пов'язаних з ним законів України призвели до виникнення збитків, втрати вигоди та/або моральної шкоди в інших таких суб'єктів або держави, то суб'єкти, що порушили закон, несуть матеріальну відповідальність у повному обсязі. Кримінальна відповідальність у зовнішньоекономічній діяльності запроваджується тільки у випадках, передбачених Кримінальним кодексом України.

Аналізуючи зміст статті 33 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що визначається цим та пов'язаними з ним законами України, можуть застосовуватися такі види відповідальності:

- майнова відповідальність;
- кримінальна відповідальність [5].

Майнова відповідальність застосовується у формі матеріального відшкодування прямих, побічних збитків, упущеної вигоди, матеріального відшкодування моральної шкоди, а також майнових санкцій.

Якщо порушення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності або іноземними суб'єктами господарської діяльності цього або пов'язаних з ним законів України призвели до виникнення збитків, втрати вигоди та/або моральної шкоди у інших таких суб'єктів або держави, суб'єкти, що порушили закон, несуть матеріальну відповідальність у повному обсязі.

Кримінальна відповідальність у зовнішньоекономічній діяльності

запроваджується тільки у випадках, передбачених кримінальним законодавством України.

З цього можна зробити висновок, що законодавець, хоча чітко і не визначає наявність фінансово-економічної відповідальності, однак, ототожнює її із майновою відповідальністю. Поряд з цим необхідно зазначити, що в науковій літературі деякі науковці помилково ототожнюють майнову відповідальність (спеціальні санкції) із адміністративно-правовою.

Також одним із видів валютних проступків є порушення правил розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг. Законом України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» визначено перелік валютних проступків у цій сфері, а також санкції, що накладаються за їх вчинення [6].

На нашу думку, до заходів фінансової відповідальності за порушення валютного законодавства, а саме митних правил, відносяться штрафні санкції, встановлені Митним кодексом України, де сума штрафу безпосередньо пов'язана із вартістю товарів, які і є предметом правопорушень.

До складу таких валютних проступків у сфері порушення митних правил в Україні належить: проведення операцій з валютними цінностями, щодо яких митне оформлення незавершене, зміна їх стану; приховування від митного контролю валютних цінностей, які переміщуються через митний кордон України; переміщення через митний кордон валютних цінностей із використанням фальшивих документів (відповідних ліцензій) або засобів їх ідентифікації; переміщення через митний кордон України валютних цінностей, щодо яких встановлені визначені законодавством обмеження; користування та розпорядження без дозволу митного органу умовно випущеними валютними цінностями в інших цілях, ніж ті, щодо яких надані пільги з платежів (історичні монети); подання недостовірних документів до митних органів, які надають пільги з метою їх отримання; надання документів

із недостовірною інформацією, яка дає право на повернення оплачених митних платежів, або отримання виплат або їх неповернення чи повернення у неповному обсязі без необхідних умов; порушення строків оплати митних платежів; не вивезення за межі України або не повернення в Україну валютних цінностей у випадках, коли згідно із митним режимом це є обов'язковим; переміщення валютних цінностей через митний кордон України повз митний контроль за відсутності ознак контрабанди; недекларування або недостовірне декларування валютних цінностей (за винятком визначених випадків) за відсутності ознак контрабанди; транспортування, охорона, придбання валютних цінностей, вивезених повз митний контроль із приховуванням від митного контролю, із фіктивним використанням документів без дозволу митних органів у цілях, непередбачених відповідним митним режимом та інші.

Ще одним видом юридичної відповідальності за порушення валютного законодавства є адміністративно-правова відповідальність, визначена в Кодексі України про адміністративні правопорушення [2]. В основі адміністративно-правової відповідальності за порушення валютного законодавства лежить відповідний адміністративний проступок, під яким необхідно розуміти вчинене юридичною або фізичною особою чи особами винне, умисне, протиправне діяння, спрямоване на порушення правил у галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, у галузі фінансів і підприємницької діяльності, за яке передбачена адміністративна відповідальність.

До основних статей Кодексу України про адміністративні правопорушення, що врегульовують питання застосування адміністративної відповідальності за порушення валютного законодавства, можна віднести: статті, в яких містяться склади адміністративних проступків за порушення правил про валютні операції (ст. 162) та порушення законодавства з фінансових питань (ст. 164²); статті, в яких встановлюється відповідальність за порушення банківського законодавства, нормативно-правових актів

Національного банку України або здійснення ризикових операцій, які загрожують інтересам вкладників чи інших кредиторів банку (ст. 166⁵), порядку подання фінансової звітності та ведення бухгалтерського обліку при ліквідації юридичної особи (ст. 166⁶), протидію тимчасовій адміністрації або ліквідації банку (ст. 166⁷), порушення порядку зайняття діяльністю з надання фінансових послуг, без банківської ліцензії (ст. 166⁸) [2].

Головною проблемою фінансово-економічної відповідальності у сфері порушення валютного законодавства є те, що вона визначена у різних нормативно-правових актах: законах України, указах Президента України, постановах Кабінету Міністрів України, постановах Правління Національного банку України, наказах, положеннях і листах державної податкової, митної, контрольно-ревізійної служб і т. д. У свою чергу, фінансові санкції ставлять під загрозу подальшу господарську діяльність підприємств, установ, організацій та фізичних осіб, за рахунок яких наповнюється державна казна і функціонує держава.

Отже, узагальнюючи сферу застосування фінансової відповідальності, можна зробити висновок, що більшість штрафів за порушення валютного законодавства, на нашу думку, підлягають поступовій лібералізації, адже вони спрямовані на зменшення зовнішньоекономічних зв'язків, потоку іноземних інвестицій, обмеження вільних ринкових відносин і стоять на заваді вступу України до Європейського Союзу.

2.3. Запозичення зарубіжного досвіду здійснення фінансового контролю банками у вітчизняне законодавче

У світовій практиці існує два підходи до банківського нагляду: у першому передбачається, що існують органи нагляду з достатніми повноваженнями та ресурсами; другий припускає, що за наявності досить повної інформації самі учасники фінансового ринку - вкладники, кредитори та

акціонери - зможуть вибирати ті банки, які працюють для задоволення потреб клієнта.

Отже, відповідно до форми реалізації наглядових функцій можна виділити умовно чотири основні моделі організації банківського нагляду.

Перша модель ґрунтується на законодавчому закріпленні за центральними банками виключних повноважень у сфері нагляду та регулювання банківської діяльності. Саме ця модель історично була домінуючою, хоча й не виключною, з моменту виникнення наглядової практики у сфері банківської справи. На сьогодні вона втратила свої панівні позиції.

Не тільки в багатьох країнах, які розвиваються, а й у державах зі зрілою ринковою економікою центральні банки продовжують виконувати функції регулятора банківської діяльності. До їх числа, наприклад, можна віднести Іспанію, Грецію та Португалію, і з відомими застереженнями - Італію та Голландію.

Друга модель, яку можна назвати «змішаною», представлена країнами, де функції контролю виконуються спеціалізованими органами за безпосередньої участі центрального банку та міністерства фінансів. Найяскравішим прикладом може слугувати організація банківського нагляду в США, яка відрізняється від систем інших країн «великої вісімки» досить складною структурою. Так, в Америці нагляд за ощадними банками та кредитними союзами здійснюється двома додатковими наглядовими органами: Управлінням по нагляду за іноземними установами і Національним управлінням кредитних спілок [20, с. 17].

Крім перелічених вище, існує система недержавних органів контролю за діяльністю фінансово-кредитних установ, зокрема Американська асоціація банкірів, Асоціація незалежних банкірів та ін.

Разом з тим, така розгалужена система банківського нагляду і регулювання припускає здійснення паралельного контролю, дублювання

контрольно-регулюючих функцій. Подальший розвиток фінансового ринку США пов'язують із реформуванням системи регулювання та нагляду за діяльністю фінансово-кредитних інститутів. Причому функціонування зазначеної системи має відбуватись на основі двох принципів: по-перше, забезпечення стійкості та запобігання банкруцтву кредитних установ, по-друге, обмеження концентрації капіталу і недопущення монопольного контролю над грошовим ринком.

До «змішаної моделі» можна віднести й Францію, де центральний банк країни - Банк Франції - завуальовано відіграє якщо не визначальну, то принаймні провідну роль у нагляді за діяльністю кредитних установ. Відповідно до закону «Про банки», прийнятого у 1984 р., у цій країні діє система регулювання банківської діяльності, яка, крім Банку Франції та Міністерства економіки і фінансів, включає структури, наділені широкими наглядовими та контрольними повноваженнями:

1. Національна кредитна рада, яка виконує консультативні функції при визначенні основних умов функціонування національної банківської системи та бере участь у розробленні законопроектів, що відносяться до кредитно-фінансової сфери.
2. Комітет банківського регулювання, очолюваний міністром економіки та фінансів.
3. Банківська комісія (БК), очолювана керуючим Банку Франції, є головним органом повсякденного контролю за діяльністю банків [35, с. 12].

До числа країн, які використовують у рамках перехідного періоду «змішану модель», можна умовно віднести також Італію та Нідерланди.

Третя модель характеризується тим, що нагляд за банківською діяльністю здійснюється незалежними спеціалізованими органами в тісній взаємодії з міністерством фінансів і за більш-менш вираженої опосередкованої участі центрального банку. До їх числа відноситься Канада, що поряд із Великою Британією є країною «великої вісімки», де роль центрального банку

в регулюванні та нагляді за банківською системою вельми обмежена. До недавнього часу в число цих країн входили Австрія та Німеччина, однак в останній центральний банк країни - Дойче Бундесбанк - відіграє більш помітну роль у регулюванні банківської діяльності.

Четверта модель об'єднує держави, що прийняли законодавчі рішення про створення мегарегулятора на ринку фінансових послуг. Майже в усіх цих країнах функції нагляду відокремлені від центральних банків. Винятками є Сінгапур, у якому повноваження мегарегулятора закріплені за центральним банком, і до певної міри Ірландія, де мегарегулятор створений на базі автономних підрозділів центрального банку.

На особливу увагу заслуговує форма нагляду за банківською діяльністю в Німеччині, що, на нашу думку, є найбільш ефективною та організованою серед європейських країн [46, с. 19].

У Німеччині існує система банківського нагляду, у рамках якої Бундесбанк розділяє обов'язки по нагляду з Федеральним відомством нагляду за кредитною системою, що розташовується в Берліні та здійснює державний нагляд за всіма кредитними установами. Відомства є самостійними федеральними верховними органами, які підпорядковуються вказівкам федерального міністра фінансів.

Суть німецького банківського нагляду полягає в розробленні стандартних балансових показників, контролю за їх дотриманням та аудиторській перевірці правильності бухгалтерської звітності. Балансові показники визначають допустимі межі ризиків кредитних, ринкових, курсових коливань ліквідності насамперед з точки зору їх відповідності власному капіталу банків. Завданням наглядових органів є також перевірка методик розрахунку показників, покладених в основу індивідуальних систем оцінки ризиків.

Ефективне функціонування економіки вимагає загальновизнаних регулюючих положень. Якщо вони занадто широкі, ринок створює власні

правила; занадто вузькі - гальмують економічну активність і конкуренцію.

У Німеччині органи нагляду уповноважені проводити виїзні інспектування банків. Однак проводять його вкрай рідко, в основному, працюючи з матеріалами зовнішніх аудиторів.

Важливою особливістю банківського нагляду в Німеччині є те, що виїзні інспектування проводяться також для того, щоб оцінити й утвердити систему внутрішнього контролю й аудиту в банківській установі.

Після розгляду існуючих моделей нагляду необхідно пам'ятати, що вони не є ідеальними та не гарантують абсолютну надійність банківської установи та банківської системи в цілому. Органи нагляду в жодній із країн не визнають свій нагляд ідеальним. Тим більше, ураховуючи темпи розвитку як банківської індустрії, так і сполучених з нею галузей, можна говорити про те, що система банківського нагляду також знаходиться в стані безперервного розвитку [49, с. 141].

Так, важливою подією в подальшій роботі банківської системи єврозони є створення нової системи банківського нагляду, в яку планується інтегрувати спеціальний фонд, із якого проблемні банки будуть безпосередньо отримувати фінансову допомогу, а також агентство зі страхування внесків.

Нині в Європі функціонує два банківських регулятори - Європейська служба банківського нагляду (у рамках ЄС) і Європейський центральний банк (у рамках єврозони). Влада довго не могла вирішити, на базі якого органу створювати новий наглядовий механізм, але зрештою було обрано саме ЄЦБ. Однією з головних причин такого вибору є істотно менший обсяг документів, у які потрібно вносити зміни, оскільки необхідно буде лише розширити вже існуючі повноваження ЄЦБ.

Проте існують цілком обґрунтовані побоювання, що стабільність грошово-кредитної політики ЄЦБ залежатиме від вибору пріоритетів між боротьбою з інфляцією та підтримкою банківської системи.

Влада Німеччини виступила проти надання статусу

загальноєвропейського органу з нагляду за банками Європейському центральному банку.

У Міністерстві фінансів ФРН вважають, що система повинна будуватися за принципом паритету, тобто вплив країн на новий наглядовий орган має бути пропорційним розмірові ринку банківських послуг цієї країни, а якщо ЄЦБ стане наглядовим органом, цю умову не вдасться реалізувати повною мірою [60, с. 208].

Регулювання та нагляд за банківською діяльністю в Україні розвинені недостатньо. У системі регулювання відбуваються позитивні зміни, натомість режим нагляду залишає бажати кращого. Зокрема, необхідно забезпечити більш повне розкриття інформації, підвищити прозорість акціонерної структури, ввести більш суворі нормативи капіталізації, посилити процедури кредитного захисту та ризик-менеджменту банків країни. Нині в Україні, як і в Німеччині, використовуються здебільшого дві моделі банківського нагляду: виїзного та безвиїзного. Відсутність елементів інших моделей банківського нагляду не дала змоги органам нагляду запобігти краху великих банківських установ. Наприклад, використання елементів публічної звітності до проблемних комерційних банків скоротило б втрати, оскільки, маючи певні проблеми, банки продовжували широку рекламну кампанію та приховували своє істинне становище, продовжуючи нарощувати свою клієнтську базу, тим самим збільшуючи негативні наслідки свого банкрутства. Незважаючи на те, що як самостійна модель банківського нагляду модель публічної звітності в більшості країн, які мають власні великі банки, незастосовна, її можна використовувати як додатковий засіб самодисциплінування банківського ринку. Використання елементів цієї моделі в Україні нині є необхідною умовою підвищення прозорості та стабільності її банківської системи.

Ще однією проблемою системи банківського нагляду в нашій країні є недостатнє використання незалежних аудиторів для нагляду за комерційними банками. Зовнішні незалежні аудитори, особливо ті, що мають міжнародну

практику, володіють великим досвідом в оцінці систем внутрішнього контролю банку та можуть оцінити організаційну структуру банківської установи з урахуванням тенденцій розвитку світової банківської системи, що великою мірою визначає якість і надійність подальшої роботи банку.

Отже, український банківській сектор не може повноцінно конкурувати на європейському просторі через обмежені можливості контролюючого органу. Органам банківського нагляду України слід розробити ряд критеріїв для проведення зовнішнього незалежного аудиту комерційних банків, які охоплюють операції банку з підвищеним ризиком, що не тільки полегшить роботу органів нагляду, а й підвищить якість інспектування банків.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, з вище наведеного можна зробити наступні висновки:

1. Банківський контроль є функцією державного управління, який перевіряє результативність та ефективність здійснення банківського регулювання та нагляду. Органом розробки і контролю за здійсненням грошово-кредитної політики в системі Національного банку України є Рада, а органом її реалізації - Правління. НБУ здійснює нагляд за діяльністю комерційних банків, що є суб'єктами підприємницької діяльності, їх відділень, філій, представництв по всій території України.

2. Банківські правовідносини за змістом регулювання можна класифікувати на такі: що регулюють організацію банківської системи; що виникають у сфері банківських операцій; кредитні; розрахункові; валютні; з приводу обігу цінних паперів; регулювання грошового обігу; лізингові.

Банківські правовідносини залежно від конкретного змісту поділяють на: а) майнові, пов'язані з коштами як видом майна; б) немайнові, пов'язані із забезпеченням режиму банківської таємниці або захистом ділової репутації банку; в) організаційні, пов'язані з побудовою банківської системи або організаційної структури банку.

3. Банк, є суб'єктом, на якого згідно із Податковим кодексом України покладено обов'язок сплачувати податки і збори. Обов'язковими елементами правового статусу банку, як платника податків, виступають права і обов'язки, основні з яких передбачені ст.ст. 16, 17 ПК України. Відповідальність за порушення податкового законодавства, встановлена ст.ст. 109-117, 119-121, 123-127, 129-132 ПК України. Також на банк покладено обов'язок обчислювати, утримувати та перераховувати податок із доходів платника податків (п. 18.2 ст. 18 ПК України).

Обов'язковими елементами правового статусу банку як особи, яка сприяє реалізації податкових прав і обов'язків, виступають права, обов'язки та

відповідальність за порушення податкового законодавства, передбачені ПК України.

4. У податкових правовідносинах банки виступають, по-перше, як платники податків, по-друге, як особи, що сприяють сплаті податків та зборів (виконують функції податкових агентів та функції по перерахуванню податків та зборів в бюджети відповідних рівнів).

З приводу участі банків у податкових правовідносинах як платників податків немає заперечень. Що ж до визнання банків як осіб, що сприяють сплаті податків та зборів існують дискусії. Деякі вчені відносять банки до осіб, які сприяють сплаті податків та зборів.

Вважаємо, що банки неможливо віднести до органів податкового контролю, оскільки це не узгоджується із визначення поняття «податковий контроль».

У ПКУ на відміну від Закону «Про систему оподаткування», який втратив чинність, відсутні положення, що закріплюють обов'язки банків щодо перерахування суми податків та зборів.

5. Вітчизняне та зарубіжне законодавство не містить поняття «валютного правопорушення», що і впливає на його неоднозначне розуміння. На нашу думку, під валютним правопорушенням або правопорушенням у сфері валютного законодавства необхідно розуміти винну, протиправну дію чи бездіяльність особи або осіб (фізичних та юридичних), яка спричинила порушення у порядку мобілізації, розподілу, використання валютних ресурсів, обміну, купівлі-продажу валютних цінностей, за яке передбачено відповідний вид юридичної відповідальності.

Залежно від інститутів, підгалузей фінансового права необхідно виділити такі види фінансової відповідальності: за порушення бюджетного законодавства; за порушення податкового законодавства; за порушення валютного законодавства.

6. Ще однією проблемою системи банківського нагляду в нашій країні є

недостатнє використання незалежних аудиторів для нагляду за комерційними банками. Зовнішні незалежні аудитори, особливо ті, що мають міжнародну практику, володіють великим досвідом в оцінці систем внутрішнього контролю банку та можуть оцінити організаційну структуру банківської установи з урахуванням тенденцій розвитку світової банківської системи, що великою мірою визначає якість і надійність подальшої роботи банку.

Умовно можна виділити чотири основні моделі організації банківського нагляду:

Перша модель ґрунтується на законодавчому закріпленні за центральними банками виключних повноважень у сфері нагляду та регулювання банківської діяльності (Іспанія, Греція та Португалія, і з відомими застереженнями - Італія та Голландія).

Друга модель, яку можна назвати «змішаною», представлена країнами, де функції контролю виконуються спеціалізованими органами за безпосередньої участі центрального банку та міністерства фінансів. Найяскравішим прикладом може слугувати організація банківського нагляду в США, яка відрізняється від систем інших країн «великої вісімки» досить складною структурою. До «змішаної моделі» можна віднести й Францію, де центральний банк країни завуальовано відіграє якщо не визначальну, то принаймні провідну роль у надгляді за діяльністю кредитних установ. До числа країн, які використовують у рамках перехідного періоду «змішану модель», можна умовно віднести також Італію та Нідерланди.

Третя модель характеризується тим, що нагляд за банківською діяльністю здійснюється незалежними спеціалізованими органами в тісній взаємодії з міністерством фінансів і за більш-менш вираженої опосередкованої участі центрального банку. До їх числа відноситься Канада, що поряд із Великою Британією є країною «великої вісімки», де роль центрального банку в регулюванні та надгляді за банківською системою вельми обмежена.

Четверта модель об'єднує держави, що прийняли законодавчі рішення

про створення мегарегулятора на ринку фінансових послуг. Майже в усіх цих країнах функції нагляду відокремлені від центральних банків. Винятками є Сінгапур, у якому повноваження мегарегулятора закріплені за центральним банком, і до певної міри Ірландія, де мегарегулятор створений на базі автономних підрозділів центрального банку.

На особливу увагу заслуговує форма нагляду за банківською діяльністю в Німеччині, в якій існує система банківського нагляду, у рамках якої Бундесбанк розділяє обов'язки по нагляду з Федеральним відомством нагляду за кредитною системою, що розташовується в Берліні та здійснює державний нагляд за всіма кредитними установами. Відомства є самостійними федеральними органами, які підпорядковуються вказівкам федерального міністра фінансів.

Нині в Європі функціонує два банківських регулятори - Європейська служба банківського нагляду (у рамках ЄС) і Європейський центральний банк (у рамках єврозони).

Регулювання та нагляд за банківською діяльністю в Україні розвинені недостатньо. У системі регулювання відбуваються позитивні зміни, натомість режим нагляду залишає бажати кращого. Зокрема, необхідно забезпечити більш повне розкриття інформації, підвищити прозорість акціонерної структури, ввести більш суворі нормативи капіталізації, посилити процедури кредитного захисту та ризик-менеджменту банків країни. Нині в Україні, як і в Німеччині, використовуються здебільшого дві моделі банківського нагляду: виїзного та безвиїзного.

Ще однією проблемою системи банківського нагляду в нашій країні є недостатнє використання незалежних аудиторів для нагляду за комерційними банками. Зовнішні незалежні аудитори, особливо ті, що мають міжнародну практику, володіють великим досвідом в оцінці систем внутрішнього контролю банку та можуть оцінити організаційну структуру банківської установи з урахуванням тенденцій розвитку світової банківської системи, що

великою мірою визначає якість і надійність подальшої роботи банку.

Отже, український банківський сектор не може повноцінно конкурувати на європейському просторі через обмежені можливості контролюючого органу.

Отже, з метою покращення законодавства в сфері банківської діяльності потрібно внести наступні зміни до Податкового кодексу України та доповнити статтю 35-1, яку викласти наступним чином:

Ст. 35-1. Обов'язки банків по перерахуванню податків та зборів до бюджетів.

1. Банк зобов'язаний виконати доручення платника податків (податкового агента) контролюючого органу по перерахуванню податків, зборів, штрафів, пені на відповідний казначейський рахунок, який надійшов протягом операційного часу банку, в день його надходження. У разі надходження розрахункового документа платника податків (податкового агента) контролюючого органу до обслуговуючого банку після закінчення операційного часу банк зобов'язаний виконати доручення, не пізніше наступного робочого дня. Плата за здійснення вказаних операцій не стягується.

2. За наявності грошових коштів на рахунку платника податків (податкового агента) банки не мають права затримувати виконання доручення, крім випадків передбачених законодавством.

3. При нестачі вільного залишку коштів на кореспондентському рахунку, відкритого в Національному банку України, банк зобов'язаний повідомити платника податків (податкового агента) та контролюючий орган про невиконання доручення не пізніше наступного дня, що слідує за днем закінчення строку виконання доручення відповідно до цього кодексу.

4. За невиконання чи неналежне виконання обов'язків, передбачених цією статтею, банки несуть відповідальність відповідно до цього кодексу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
5. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 року №959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
6. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг: Закон України від 06.07.1995 № 265/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80>
7. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30.10.1996 №448/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80>
8. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 №679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
9. Про банки і банківську діяльність: Закон України № 2121-III від 07.12.2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
10. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2346-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>
11. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21 червня 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#n252>
12. Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності:

Указ Президента України від 23.07.1998 № 817/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/817/98>

13. Про затвердження Порядку координації одночасного проведення планових перевірок (ревізій) контролюючими органами та органами державного фінансового контролю: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2013 р. № 805. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/805-2013-%D0%BF>

14. Про затвердження Положення про застосування Національним банком України заходів впливу: Постанова Правління Національного банку України 17.08.2012 № 346. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-12>

15. Амосов О. Ю. Побудова організаційної структури банківського контролю / О. Ю. Амосов, М. М. Коваленко // Теорія та практика державного управління. 2012. Вип. 1. С. 3-14.

16. Андрійчук А. В. Правова та науково-теоретична природа банківського контролю / А. В. Андрійчук // Митна справа. 2013. № 4(2.2). С. 123-130.

17. Андрєєва О. Банківська система України в контексті сучасних тенденцій її функціонування / О. Андрєєва, Н. Степанян // Збірник наукових праць Державного університету інфраструктури та технологій. Сер.: Економіка і управління. 2018. Вип. 41(1). С. 94-103.

18. Біткова Т. В. Системно-динамічна модель податкової поведінки з урахуванням розподілу доходів / Т. В. Біткова, Т. В. Меркулова, А. А. Янцевич // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Економічна. 2019. Вип. 97. С. 21-30.

19. Бакаїм Н.Я. Інформаційне забезпечення контролю резервного капіталу банків в умовах виходу з кризи / Н. Я. Бакаїм // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка. 2014. Вип. 1. С. 119-123.

20. Балянт Г. Особливості організації системи банківського нагляду,

регулювання та контролю у Сполучених Штатах Америки / Г. Балянт // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. 2013. Вип. 18. С. 17-24.

21. Берназюк Я. О. Форми участі інститутів громадянського суспільства у нормотворчому процесі / Я. О. Берназюк // Конституційно-правові академічні студії. 2017. Вип. 1. С. 43-51.

22. Бус О. Б. Сутність понять «банківське регулювання», «банківський нагляд» і «банківський контроль» / О. Б. Бус // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. 2010. № 1 (7). С. 129 - 132.

23. Василевська Г. Дисбаланси розвитку конкурентоспроможної вітчизняної податкової системи / Г. Василевська // Світ фінансів. 2016. Вип. 2. С. 88-99.

24. Васькович І. М. Податкові перевірки: сучасний стан та процедури проведення / І. М. Васькович, М. М. Баран. // Національний університет Львівська політехніка. 2013. №12. С. 104-109.

25. Вахновська Н. А. Реформування податкової системи України в період євроінтеграції / Н. А. Вахновська, О. Л. Олексюк // Економічний форум. 2019. № 3. С. 165-169.

26. Гетманцев Д. О. Системні зміни Податкового кодексу України / Д. О. Гетманцев // Слово Національної школи суддів України. 2016. № 3. С. 66-75.

27. Грачев А.В. Правовой статус банков как участников налоговых правоотношений: дис. канд. юрид. наук: 12.00.14 / Грачев Андрей Владимирович. Москва, 2009. 181 с.

28. Грошева В. К. Контроль дотримання законодавства про банківське кредитування при наданні валютних кредитів / В. К. Грошева // Форум права. 2010. № 3. С. 54-61.

29. Д'яконова І. І. Модернізація банківського нагляду в Україні: [монографія] / І. І. Д'яконова. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. 279 с.

30. Дерев'яно С. І. Особливість та необхідність застосування контролю в банках / С. І. Дерев'яно // Економічний вісник університету. 2014. Вип. 23(1). С. 196-201.
31. Державне регулювання економічних відносин в умовах глобалізації: [монографія] / [М. А. Латинін, Т. М. Лозинська, С. В. Майстро та ін.] ; за заг. ред. д.держ.упр. проф. М. А. Латиніна. Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2011. 276 с.
32. Деркач Ю. Б. Контроль національним банком України валютних ризиків комерційних банків / Ю. Б. Деркач // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки. 2015. Вип. 15(1). С. 123-125.
33. Джавага А. В. Національний банк України як суб'єкт валютного регулювання та контролю / А. В. Джавага // Право та державне управління. 2014. № 4. С. 29-34.
34. Домінова І. В. Внутрішній контроль банків на основі моделі «чотири лінії захисту»: особливості та переваги / І. В. Домінова // Облік і фінанси. 2019. № 2. С. 118-123.
35. Єдинак Т. С. Контроль як функція державного управління: сутність та класифікація / Т. С. Єдинак, О. В. Павлишен // Вісник Академії митної служби України. 2011. № 1 (4). С. 12-18. (Серія «Державне управління»).
36. Заруцька О. П. Проблематика контролю економічних нормативів у системі банківського нагляду України / О. П. Заруцька // Актуальні проблеми економіки. 2013. № 4. С. 218-225.
37. Коваленко М. М. Банківський контроль - необхідна умова успішного розвитку банківського сектора України / М. М. Коваленко // Актуальні проблеми державного управління. 2012. № 1. С. 156-167.
38. Коровій В. В. Податкова політика у системі економічного регулювання / В. В. Коровій // Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 15. С.

20-26.

39. Крохина Ю.А. Налоговое право / Ю.А. Крохина. 3-е изд., перераб. и доп. М.: 2011. 463с.
40. Кучеров И. И. Теория налогов и сборов: правовые аспекты / И.И. Кучеров. М.: ЮрИнфоР, 2009. 473 с.
41. Кучерук І. В. Організація обліку та контролю депозитних операцій в комерційних банках / І. В. Кучерук, А. О. Козинець // Економіка і управління. 2018. № 4. С. 118-123.
42. Кучерявенко М. П. Особливості розсуду в податково-правовому регулюванні / М. П. Кучерявенко // ScienceRise. Juridical Science. 2017. № 1. С. 37-41.
43. Кучерявенко М. П. Податковий компроміс: платити неможливо залишити / М. П. Кучерявенко, Є. М. Смичок // Фінансове право. 2014. № 3. С. 44-48.
44. Кучерявенко М.П. Податкове право: підручн. / М.П. Кучерявенко. Х.: Право, 2013. 536 с.
45. Максимова Є. В. Система управління та контроль ризиків банку / Є. В. Максимова // Молодий вчений. 2016. № 1(1). С. 113-117.
46. Миколенко І. О. Теоретичні аспекти податкової системи та податкового планування / І. О. Миколенко, С. Л. Трухачова // Економіка. Фінанси. Право. 2019. № 5(4). С. 19-22.
47. Перепелиця М. О. Підстави визначення об'єкта оподаткування / М. О. Перепелиця // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. 2015. Вип. 3(2). С. 135-139.
48. Перепелиця М. О. Сутність податкового конфлікту та перспективи його доюрисдикційного врегулювання / М. О. Перепелиця // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2018. Вип. 30(2). С. 89-93.
49. Петрик О. І. Податкове навантаження в контексті забезпечення

стабільності банківської системи / О. І. Петрик, В. А. Зорянський // Інноваційна економіка. 2019. № 3-4. С. 141-149.

50. Плакся Н. А. Порівняльний аналіз принципів фінансового контролю, банківського контролю та нагляду / Н. А. Плакся // Південноукраїнський правничий часопис. 2014. № 2. С. 144-146.

51. Потьомкіна О. В. Формування і управління прибутком банківської структури з використанням інструментарію контролінга / О. В. Потьомкіна // Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси. 2012. Вип. 9(4). С. 331-337.

52. Ружанська Т. М. Особливості системи контролю валютних операцій в банківських установах / Т. М. Ружанська // Економічний форум. 2014. № 2. С. 221-230.

53. Сафронова О. Пріоритети державного регулювання діяльності банків з іноземним капіталом на ринку корпоративного контролю України / О. Сафронова // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2012. Вип. 4. С. 155-162.

54. Сидоренко О. М. Становлення та сучасний стан розвитку системи податкового контролю як складника забезпечення економічної безпеки України / О. М. Сидоренко // Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Економічні науки. 2019. Вип. 1. С. 66-73.

55. Симов'ян В. С. Принципи організації банківського контролю в Україні / В. С. Симов'ян // Форум права. 2011. № 1. С. 898-903.

56. Симов'ян С. В. Колізії чинного законодавства щодо понять «банківський контроль» та «банківський нагляд» / С. В. Симов'ян // Право і Безпека. 2010. № 3 (35).

57. Система фінансового права проблеми теорії і правового регулювання: монографія / Латковська Т.А., Царьова Л.К., Пархоменко-Цирочиянц С.В. та ін.; за заг. ред. С.В. Ківалова, Т.А. Латковської. Одеса: Фенікс, 2011. 236 с.

58. Скибюк Д. М. Необхідність впровадження системи фінансового

контролінгу в банку / Д. М. Скибюк // Економіка. Фінанси. Право. 2017. № 11. С. 22-26.

59. Сп'як Г. І. Ревізія як форма внутрішнього контролю в установах банків України (на прикладі АТ «Ощадбанк») / Г. І. Сп'як, Б. Б. Сас // Інноваційна економіка. 2013. № 10. С. 133-140.

60. Тищенко А. О. Правові засади обліку в банківському контролі / А. О. Тищенко // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. 2013. № 1(2). С. 208-214.

61. Урусова З. П. Внутрішній аудит і контроль операцій комерційних банків України / З. П. Урусова // Сталий розвиток економіки. 2013. № 3. С. 278-282.

62. Хоменко І. О. Ухилення від податкового оподаткування як наслідок фіскальної спрямованості в податковій системі в Україні / І. О. Хоменко, І. В. Горобінська, Л. М. Матяш // Вісник Національного транспортного університету. 2019. № 2. С. 161-170.

63. Хуторна М. Е. Організація ефективної системи комплаєнс-контролю в банку / М. Е. Хуторна, В. В. Гелеверя // Фінансовий простір. 2015. № 2. С. 112-118.

64. Царікова О. В. Державний контроль в системі державного управління банківською діяльністю в Україні / О. В. Царікова // Держава і право. Серія : Юридичні науки. 2016. Вип. 74. С. 195-205.

65. Чернадчук Т. О. Проблемні питання щодо розкриття банківської таємниці органам державного фінансового контролю / Т. О. Чернадчук // Держава та регіони. Сер.: Право. 2013. № 2. С. 94-98.

66. Чмутова І. М. Оцінка ефективності формування системи фінансового контролінгу у банку / І. М. Чмутова, М. В. Максимова // Проблеми економіки. 2014. № 1. С. 292-297.

67. Чудак Л. А. Ризикоорієнтована система податкового контролю / Л. А. Чудак // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і

практики. 2019. № 8. С. 196-208.

68. Чуприна Л. В. Теоретичні аспекти внутрішнього контролю банків / Л. В. Чуприна, Д. Є. Філіпська // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. 2015. № 26. С. 3-8.

69. Швець Н. Р. Основні підходи до організації системи внутрішнього контролю у банках України / Н. Р. Швець, Я. А. Омельчук // Вісник Університету банківської справи. 2019. № 2-3. С. 61-66.

70. Шевчук О. Державний фінансовий контроль: наукова парадигма / О. Шевчук // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2011. № 1. С. 41-50.